

УДК 373.011.3 – 057.87

Єдинак Г.А., Галаманжук Л.Л.

ОСОБЛИВОСТІ ВИЯВУ ПОКАЗНИКІВ ЕМОЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ХЛОПЦІВ ІЗ РІЗНИМИ СОМАТОТИПАМИ

Метою дослідження було вивчення особливостей вияву емоційних процесів у хлопців із різними соматотипами протягом першого року навчання у вищому навчальному закладі. Для цього провели однорічний констатувальний експеримент. У ньому було задіяно 80 хлопців (по 20 кожного соматотипу), які на початку експерименту розпочали навчання у вищому навчальному закладі. Діагностику соматотипу здійснювали за схемою Штефко-Островського у модифікації С. Дарської. Емоційні процеси вивчали за показниками самопочуття, активності, настрою (методика САН) та особистісної тривожності. Для вивчення останньої використовували методику Спілбергера-Ханіна. Порівнювали дані з використанням критерію Стьюдента для пов'язаних і непов'язаних вибірок. Результати засвідчили, що на початку навчального року емоційні процеси у представників усіх соматотипів, за винятком астеноїдного, знаходяться на високому рівні. В останніх відрізняється від оптимального самопочуття та особистісна тривожність. На початку зимової екзаменаційної сесії в усіх хлопців показники були незадовільними, але найбільше вони погіршилися в астеників. На початку літньої екзаменаційної сесії стан емоційних процесів у всіх хлопців залишився на незадовільному рівні, за винятком хлопців торакального соматотипу. У них стан емоційних процесів був ще гіршим, аніж у попередньому періоді. Водночас встановили, що протягом першого семестру в усіх хлопців значно зростає кількість показників емоційних процесів, які в усіх соматотипах відрізняються на достовірно значущу величину. Протягом другого така негативна тенденція залишається на рівні, якого було досягнуто раніше. При цьому, найбільше відрізняються значення особистісної тривожності у зв'язку з неоднаковою реакцією представників різних соматотипів на нові впливи. Наслідком цього є неоднакові (типологічно зумовлені) типи адаптації до таких впливів. Зазначене свідчить, передусім про необхідність обов'язкового врахування одержаної інформації в процесі фізичного виховання першокурсників вищих навчальних закладів.

Ключові слова: хлопці, соматотипи, емоційні процеси, особливості вияву, перший рік навчання, вищий навчальний заклад.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. З початком навчання у вищому навчальному закладі (ВНЗ) відбувається зміна багатьох аспектів життєдіяльності молодого людини. Такі зміни, за інформацією дослідників, відбуваються по типу стресу [1; 2; 3; 13; 17 та ін]. У зв'язку з цим актуалізується проблема усунення такої негативної реакції організму або її мінімізація.

Одним із провідних, якщо не провідним засобом розв'язання означеної проблеми, є фізична активність [10; 18; 22]. Незважаючи на велику кількість досліджень, спрямованих на вдосконалення фізичного виховання студентів ВНЗ, практично відсутні дослідження з визначення ефективних підходів та технологій індивідуалізації цього процесу. Водночас, згідно даних досліджень останніх років, для диференціації й індивідуалізації необхідно використовувати ознаки індивіда, що мають біологічну основу, а відтак практично не змінюються протягом життя [8; 21; 26-28]. Не зупиняючись на аналізі таких ознак лише зазначимо, що однією з найбільш перспективних у аспекті відповідності багатьом педагогічним та метрологічним критеріям є соматичний тип конституції або соматотип [9; 12; 20; 23; 26; 29]. У зв'язку із зазначеним актуалізується проблема особливостей психічної сфери і, зокрема емоційних процесів у представників існуючих соматотипів.

Роботу виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи проблемної лабораторії "Гендерні профілактично-оздоровчі технології фізичного виховання та реабілітації" Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка на 2014–2018 рр. за темою "Програмування профілактично-оздоровчих і розвивальних технологій фізичної культури для дітей та студентської молоді".

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми реалізації у фізичному вихованні диференційованого та індивідуального підходів присвячено значна кількість досліджень. Не зупиняючись на їх аналізі лише зазначимо таке: одним із найбільш перспективних вважається напрям диференціації, який передбачає формування однорідних вибірок із використанням ознак, що мають біологічну основу [5; 8; 21]. Кожна така ознака належить до однієї з трьох сукупностей, що утворюють інтегральну індивідуальність людини, а саме морфофізіологічної (соматотип), нейродинамічної (тип нервової системи) та психодинамічної (тип темпераменту) [9, с. 29].

Водночас необхідно зазначити, що дослідження з підвищення ефективності фізичного виховання студентської молоді на основі диференційованого підходу з використанням соматотипу є поодинокими [6; 15; 16]. Водночас, практично відсутні [16] дослідження, спрямовані на вивчення особливостей психічної сфери, в тому числі емоційних процесів у представників різних соматотипів. Важливість і необхідність вивчення особливостей емоційних процесів зумовлена тим, що вони є одними з визначальних у такому: вирішенні завдань фізичного виховання [11, с. 4]; якості навчальної діяльності [2; 13; 21]; стані здоров'я та функціонування організму в цілому [1; 3]. У зв'язку із зазначеним розглянули такий аспект життєдіяльності студентської молоді, як перший рік навчання у ВНЗ і, зокрема протягом першого семестру. Виявили, що цей період є комплексом потужних стресових чинників, передусім це екзаменаційна сесія [24, с. 1], а протягом першого семестру додатково сам процес навчання. В останньому випадку це зумовлено зміною життєвого стереотипу, великим потоком інформації з незвичними змістом і складністю завдань, необхідністю забезпечити високу швидкість переробки такої інформації, невизначеністю різних за змістом ситуацій, що виникають унаслідок конфліктів [2; 13; 19; 24]. У зв'язку із зазначеним ці автори, а також психологи і медики наголошують на такому: незважаючи на різноманіття засобів профілактики і послаблення впливу стресу на організм, провідне місце за дівістію продовжують утримувати засоби фізичного виховання. Зазначене зумовило вибір напряму дослідження.

Мета, методи та організація дослідження. *Мета* проведеного дослідження – встановити особливості вияву емоційних процесів у хлопців із різними соматотипами протягом першого року навчання у ВНЗ. Для досягнення мети з-поміж загальнонаукових методів використовували аналіз, узагальнення [25], з-поміж психодіагностичних – методику САН, Спілберга-Ханіна, медико-біологічних – соматометрію і соматоскопію за схемою діагностики Штефко-Островського у модифікації С. Дарської [7], методи математичної статистики.

Для одержання необхідних даних на базі Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка провели однорічний констатувальний експеримент. У ньому взяло участь 80 хлопців (по 20 кожного соматотипу), які з початком експерименту розпочали навчання у ВНЗ. На початку навчального року, крім діагностування соматотипу, у хлопців вивчали також особливості емоційних процесів. Для цього використовували методику САН (С – самопочуття, А – активність, Н – настрої), що дозволяла визначити ці характеристики, а також особистісну тривожність хлопців за методикою Спілбергера-Ханіна. У першому випадку хлопці відповідали на кожне із 30 пар питань (по 10 на кожний показник). Усі пари містили протилежні оцінки (добре – погано), відповіді оцінювали за десятибальною шкалою: позитивна відповідь – 10 балів, негативна – 1. Потім встановлювали суму балів і середній бал. Про оптимальний стан досліджуваних показників емоційних процесів свідчили такі бали: С – 5,4; А – 5,0; Н – 5,1 [14].

Інший показник емоційних процесів, а саме особистісну тривожність, визначали за допомогою методики Спілбергера-Ханіна. Виконуючи умови методики, хлопці надавали відповіді на питання з 21-го по 40-е відповідного опитувальника (відповіді на питання з 1-го по 20-е дозволяють оцінити стан реактивної тривожності). Після цього визначали коефіцієнт, використовували таку формулу: особистісна тривожність = $\Sigma_1 - \Sigma_2 + 35$, де Σ_1 – сума закреслених цифр у твердженнях опитувальника з таким порядковим номером: 22, 23, 24, 25, 28, 29, 31, 32, 34, 35, 37, 38, 40; Σ_2 – сума закреслених цифр у рещті тверджень опитувальника (порядковий номер 21, 26, 27, 30, 33, 36, 39). Одержана сума балів відображала наступний результат: до 30 балів – низький рівень тривожності, 31–45 балів – середній, понад 45 – високий рівні тривожності [4]. Організацією дослідження передбачалося вивчення показників емоційних процесів у хлопців із різними соматотипами також до початку зимової та літньої екзаменаційних сесій.

Результати дослідження. Одержані на початку навчального року у представників астеноїдного соматотипу (А-тип) самопочуття, загалом відповідало нормі, але з тенденцією до негативного вияву: при нормі 5,4 балів становило $5,13 \pm 0,1$ ($p > 0,05$). Активність і настрої оцінювалися відповідно $4,9 \pm 0,13$ і $5,01 \pm 0,11$ балами, тобто повністю відповідали нормативним значенням, що становлять 5,0 і 5,1 балів. При цьому, особистісна тривожність відповідала середньому рівню.

У представників торакального соматотипу (Т-тип) дані були дуже побідними до одержаних у м'язовому соматотипі (М-тип). Подальший аналіз засвідчив відмінність їхніх даних від досягнутих в А-типі. Зокрема, значення показника самопочуття, активності, настрою в Т- та М- типах відповідало нормативному, а особистісна тривожність знаходилася на низькому рівні.

Хлопці з дигестивним соматотипом (Д-тип) відзначалися низьким рівнем особистісної тривожності, тобто її вияв був аналогічним до встановленого у Т- і М-типах. Щодо самопочуття, активності й настрою, то тут дані Д-типу відрізнялися від інших: значення становило відповідно $5,9 \pm 0,14$, $5,77 \pm 0,12$ та $5,69 \pm 0,15$ балів при нормативних значеннях 5,4, 5,0 і 5,1. Такий результат свідчив про певною мірою завищену оцінку своїх самопочуття, активності та настрою.

На початку зимової екзаменаційної сесії у хлопців А-типу самопочуття, активність, настрої були значно нижчими від нормативних значень при високій особистісній тривожності. Такий результат свідчив, що в емоційних процесах хлопців домінуючою є негативна реакція. Стрес-чинниками такої реакції, зрозуміло, були іспити, які хлопці повинні були скласти під час зимової сесії, а також змінений стереотип життя та параметри навчальної діяльності.

Аналогічним був результат хлопців Т- і М- типів, окрім такого: негативний вияв – дещо менший; особистісна тривожність хлопців Т-типу – висока, тобто ідентична встановленій в А-типі, тоді як у хлопців М-типу – на середньому рівні.

У представників Д-типу вияв особистісної тривожності відповідав середньому рівню, але самооцінка самопочуття, активності, настрою була більшою від нормативних значень. У цифровому виразі оцінка становила: самопочуття – $5,79 \pm 0,19$ балів, активність – $5,36 \pm 0,17$, настрої – $5,37 \pm 0,19$; ці значення не відрізнялися від встановлених на початку навчального року ($p > 0,05$).

На початку літньої екзаменаційної сесії емоційні процеси хлопців із А-типом відзначалися такими особливостями: самооцінка самопочуття склала $4,04 \pm 0,11$ балів, самооцінка активності – $4,33 \pm 0,15$ балів, самооцінка настрою – $4,29 \pm 0,18$, а особистісна тривожність була високою, – $65,4 \pm 1,99$ балів. Такі значення свідчили про суттєво нижчий від оптимального рівень відповідних емоційних процесів хлопців, адже норми відповідають значення на рівні 5,4, 5,0, 5,1 балів та в межах 0-30 балів відповідно.

Представники Т-типу своє самопочуття оцінили $4,53 \pm 0,19$ балами, активність – $4,6 \pm 0,18$ балами, настрої – $4,4 \pm 0,11$ балами, а їх особистісна тривожність була високою, – оцінка становила $54,2 \pm 1,47$ балів. Інтерпретація цих даних свідчить про негативну і практично однакову з А-типом тенденцію вияву відповідних емоційних процесів.

Аналогічний результат продемонстрували хлопці М-типу, за винятком величини значень у досліджуваних показниках, окрім настрою, показник якого був значно кращим, ніж в А- та Т-типах, – він становив $4,87 \pm 0,12$ балів при нормі 5,1 балів, а також особистісної тривожності, яка знаходилася на середньому рівні ($43,1 \pm 2,05$ балів).

У хлопців Д-типу значення досліджуваних показників протягом навчального року практично не змінилися, адже: самооцінка залишалася завищеною (самопочуття – $5,89 \pm 0,14$ балів, активність – $5,46 \pm 0,14$, настрої – $5,79 \pm 0,18$). Особистісна тривожність, порівняно з початком навчального року погіршилася, так само, як узимку, та відповідала середньому рівню, оскільки біло оцінено $42,4 \pm 1,91$ балами.

Ураховуючи мету дослідження, провели порівняльний аналіз даних, які продемонстрували представники кожного соматотипу. Одержані дані дозволили відзначити таке: у найбільш загальному вигляді ці дані засвідчують суттєві розбіжності у значеннях досліджуваних показників (табл. 1). Передусім це стосувалось особистісної тривожності: у кожному досліджуваному періоді практично в усіх випадках одержали достовірну розбіжність значень, які демонстрували представники всіх соматотипів, за винятком окремих випадків. При цьому, найбільше випадків відсутності розбіжностей було на початку навчального року. Це дозволяє припустити, що посилення розбіжностей між значеннями особистісної тривожності представників наявних соматотипів впродовж навчального року зумовлено їх неоднаковими реакцією і шляхом адаптування до нових умов життєдіяльності, який обирає організм. Певною мірою підтверджують це результати досліджень В. П. Казначеева, що у найбільш загальному вигляді свідчать про таке: представники кожного соматотипу мають свою (типологічну) специфіку адаптації, яка відрізняється від характерної для кожного іншого соматотипу (Адаптація и конституция человека. Новосибирск: Наука, 1986. 119 с.)

Розбіжностями у переважній більшості випадків відзначається також такі компоненти емоційних процесів, як самопочуття та настрої. Значно меншою кількістю розбіжностей, особливо наприкінці навчального року, відзначається активність. Ці розбіжності в усіх випадках (на початку навчального року та на початку зимової сесії) відображають однакову тенденцію: активність представників Д-типу суттєво відрізняється від активності представників інших соматотипів, у яких вона однакова. Завищена хлопцями Д-типу оцінка своєї активності, навпаки з великою ймовірністю може відображати протилежну тенденцію. За даними спеціального дослідження встановлено, що фізична активність хлопців Д-типу суттєво нижча, ніж у хлопців із іншими соматотипами [5; 9]. Це є однією з причин того, що поміж абітурієнтів вищих військових навчальних закладів немає хлопців із Д-типом [6, с. 7].

**Розбіжності значень показників емоційних процесів
у хлопців із різними соматотипами
протягом першого року навчання у ВНЗ, t**

Пара вибірок	Показник емоційних процесів			
	самопочуття	активність	настрій	особистісна тривожність
<i>на початку навчального року</i>				
A – T	1,89	1,46	0,59	2,26*
A – M	1,97	1,74	0,51	3,33**
A – Д	3,65**	4,42***	3,31**	4,12***
T – M	0,21	0,71	0,11	1,46
T – Д	2,19*	3,45**	3,0**	1,34
M – Д	2,34*	3,37**	2,65*	0,69
<i>на початку зимової екзаменаційної сесії</i>				
A – T	2,32*	0,55	2,18*	3,12**
A – M	3,21**	0,38	3,54**	6,11***
A – Д	5,4***	4,21***	5,89***	6,12***
T – M	0,45	0,44	1,1	1,87
T – Д	4,39***	4,05***	3,0**	3,7**
M – Д	3,31**	3,71**	2,25*	1,51
<i>на початку літньої екзаменаційної сесії</i>				
A – T	2,23*	1,12	0,51	5,12***
A – M	3,11**	0,34	3,1**	7,75***
A – Д	5,23***	1,89	4,49***	7,15***
T – M	0,18	0,57	2,71*	3,22**
T – Д	4,18***	0,53	4,43***	4,32***
M – Д	5,35***	1,1	3,08**	1,54

Примітка. Позначено достовірність розбіжності двох середніх у непов'язаних вибірках на рівні:
"*" – $p < 0,05$, "***" – $p < 0,01$, "****" – $p < 0,001$

Іншими словами, під час першого року навчання у ВНЗ показники емоційних процесів у хлопців із різними соматотипами відрізняються, що зумовлює необхідність урахувати такі розбіжності при формуванні змісту фізичного виховання.

Висновки. 1. На початку першого року навчання у ВНЗ емоційні процеси представників усіх соматотипів, за винятком А-типу, знаходяться на високому рівні. В останніх відрізняється від оптимального самопочуття та особистісна тривожність, яка знаходиться на середньому рівні вияву. На початку зимової екзаменаційної сесії виявили зміни, внаслідок яких стан емоційних процесів у всіх хлопців, але найбільше А-типу, характеризувався як незадовільний. На початку літньої екзаменаційної сесії досліджуваній стан у всіх хлопців не змінився порівняно з виявленим на початку зимової екзаменаційної сесії, за винятком хлопців Т-типу, в яких стан емоційних процесів погіршився порівняно з характерним для попереднього періоду.

2. Протягом першого навчального семестру в усіх хлопців значно зростає кількість показників емоційних процесів, які у представників усіх соматотипів відрізняються на достовірно значущу величину, а протягом другого навчального семестру залишаються на досягнутому рівні. При цьому, найбільше відрізняються значення особистісної тривожності, що зумовлено неоднаковою реакцією на нові впливи та відповідно до цього – неоднаковим (типологічно зумовленим) типом адаптації до таких впливів.

Подальші дослідження необхідно спрямувати на розроблення диференційованих програм впливу на психічну сферу взагалі та емоційний стан, зокрема, засобами і методами фізичного виховання для усунення негативного впливу стрес-чинників, що характерні для першого року навчання студентів у ВНЗ.

Використані джерела

1. Апанасенко Г. Л., Попова Л. А., Магльований А. В. Санологія (медичні аспекти валеології): підручник. Львів: Кварт, 2011. 303 с.
2. Барибіна Л. М. Індивідуалізація навчального процесу з фізичного виховання у вищих навчальних закладах із урахуванням психофізіологічних можливостей студентів: автореф. дис... канд. наук з фіз. вих. та спорту: 24.00.02. Харківська державна академія фіз. культури. Харків, 2013. 20 с.
3. Булич Э. Г., Мурахов И. В. Здоровье человека: Биологическая основа жизнедеятельности и двигательная активность в ее стимуляции. Київ: Олімп. л-ра, 2003. 424 с.
4. Галян І. М. Психодіагностика: навч. посібник. Київ: Академвидав, 2009. 464 с.
5. Глазирін І. Д. Основи диференційованого фізичного виховання: монографія. Черкаси: Відлуння, 2003. 352 с.
6. Гоншовський В. М. Технологія індивідуалізації фізичної підготовки майбутніх рятувальників у вищому військовому навчальному закладі: автореф. дис... канд. наук з фіз. вих. та спорту: 24.00.02 ДВНЗ "Прикарпатський нац. ун-т імені Василя Стефаника". Івано-Франківськ, 2011. 20 с.
7. Дарская С. С. Техника определения типов конституции у детей и подростков. Оценка типов конституции у детей и подростков. Москва, 1975. С. 45-54.
8. Єдинак Г. А. Генетичні маркери і сучасні тенденції фізичного виховання. Слобожанський науково-спортивний вісник. 2001. № 4. С. 91-94.
9. Єдинак Г. А., Зубаль М. В., Мисів В. М. Соматотипи і розвиток фізичних якостей дітей: монографія. Кам'янець-Подільськ: Оіюм, 2011. 280 с.
10. Єдинак Г. А. Деякі теоретико-методичні аспекти посилення мотивації студентів до систематичної фізичної активності оздоровчої спрямованості. Вісник Чернігівського нац. пед. у-ту імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. 2014. Випуск 118. Т. 3. С. 109-114.
11. Захаріна Є. А. Формування мотивації до рухової активності у процесі фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів: автореф. дис... канд. наук з фіз. вих. та спорту: 24.00.02. Національний ун-т фіз. виховання і спорту України. Київ, 2008. 21 с.
12. Зубаль М. В., Єдинак Г. А. Організаційно-методичні основи розвитку фізичних якостей хлопців 7–17 років у процесі фізичного виховання: метод. рекомендації. Кам'янець-Подільський: ПП Буйницький А., 2008. 108 с.
13. Канішевський С. М., Присяжнюк С. Г. Особливості адаптації молоді до умов навчання у вищих навчальних закладах. Теорія і практика фізичного виховання. 2008. № 1. С. 45-51.
14. Комінко С. Б., Кучер Г. В. Кращі методи психодіагностики: навч. посібник. Тернопіль: Картбланш, 2005. 406 с.
15. Левицька О., Єдинак Г. Диференційований підхід до корекції психофізичного стану студентів спеціальних медичних груп як проблема галузі фізичного виховання і спорту. Вісник Прикарпатського нац. у-ту. Серія: Фізична культура, 2013. Випуск 19. С. 93-99.
16. Лукавенко А. В., Єдинак Г. А. Диференційований підхід до покращення психофізичного стану першокурсників вищих навчальних закладів як проблема галузі фізичного виховання. Педагогіка, психологія та медико-біол. проблеми фіз. вих. і сп. 2012. № 2. С. 66-70.
17. Мисів В. М., Єдинак Г. А., Балацька Л. В. Фізична активність студентів: стан та деякі теоретичні аспекти посилення відповідної мотивації. Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ: зб. наук. пр. Рівне: МГУ ім. акад. С. Дем'янчука, 2015. Випуск 2 (14). С. 273-280.
18. Мисів В. М., В. М. Мисів, Єдинак Г. А., Галаманжук Л. Л. Особливості вияву показників фізичного здоров'я у дітей із різними соматотипами. Вісник Чернігівського нац. пед. у-ту. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. 2016. Випуск 139, Т. 2. С. 113-117.
19. Мосейчук Ю. Ю. Корекція емоційно-поведінкових порушень у студентів засобами фізичного виховання: автореф. дис... канд. наук з фіз. вих. та спорту: 24.00.02 Львівський державний ун-т фізичної культури. Львів, 2009. 20 с.
20. Мысыв В. М., Єдинак Г. А. Особенности изменения физической подготовленности у девочек разных соматотипов во время обучения в начальной школе. Sport. Olimpism. Sanatate, 65-a congres stintific inter. 5-8 octombrie 2016, Chisinau. Chisinau: USEFS, 2016. pp.576-580.
21. Никитюк Б. А. Интеграция знаний в науках о человеке (интегративная анатомическая антропология): монография. Москва: СпортАкадемПресс, 2000. 440 с.
22. Носко М. О. Теоретичні та методичні основи формування рухової функції у молоді під час занять фізичною культурою та спортом: автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.09. Ін-т педагогіки АПН України. Київ, 2003. 53 с.

23. Скавронський О. П., Єдинак Г. А. Педагогічні умови індивідуалізації фізичної підготовки учнів військових ліцеїв: метод. рекомендації. Кам'янець-Подільський: ПП Буйницький О. А., 2009. 112 с.
24. Файчак Р. І. Корекція екзаменаційного стресу у ліцеїстів засобами фізичної культури: автореф. дис... канд. наук з фіз. вих. та спорту: 24.00.02 Львівський державний ун-т фізичної культури. Львів, 2007. 20 с.
25. Шиян Б. М., Єдинак Г. А., Петришин Ю. В. Наукові дослідження у фізичному вихованні та спорті: навч. посіб. 2-е вид., стереотип. Кам'янець-Подільський: ТОВ "Друкарня "Рута", 2013. 280 с.
26. Bouchard, C., Hoffman, E. P. (2007). Genetic and Molecular Aspects of Sport Performance. NY: Willey-Blackwell.
27. Roth, S. M. (2007). Genetics Primer for Exercise Science and Health. Canada: Human Kinetics.
28. The anthropology of sports and human movement: a biocultural perspective (2012). Ed. by R. R. Sands, L. R. Sands. London: Lexington Books.
29. Stewart, A., Crockett, P., Nevill, A., Benson, P. (2014). Somatotype: a more sophisticated approach to body image work with eating disorder sufferers. *Advances in Eating Disorders: Theory, Research and Practice*, 2(2), 125-135.

Iedynak G., Galamandjuk L.

THE PECULIARITIES OF MANIFESTATION OF THE INDICATORS OF EMOTIONAL PROCESSES OF THE BOYS WITH DIFFERENT SOMATOTYPES

The purpose of the research was to study the features of the manifestation of emotional processes of the boys with different somatotypes during the first year of study in higher educational institution. To do this, they held a one-year ascertained experiment. 80 boys (in 20 of each somatotype) who began to study at a higher educational institution at the beginning of the experiment were involved in it. The somatotype was diagnosed according to the scheme of Shtefco-Ostrovskiy in the modification of S. Darskaja. The emotional processes were studied by indicators of state of health, activity, mood (HAM's method) and personal anxiety. Spielberg-Khanin's technique was used to study the latter. The data was compared using Student's criterion for related and unrelated samples. The results showed that at the beginning of the school year, emotional processes of the representatives of all somatotypes with the exception of as the no id are at a high level. The state of health and personal anxiety of the latter differs from the optimal. At the ginning of the winter exam session the indicators of all the boys were unsatisfactory, however asthenics had the worst of them. At the beginning of the summer exam session the state the emotional processes of all the boys remained at an unsatisfactory level, with the exception those boys who had thoracic somatotype. Their state of emotional processes was even worse than in the previous period. At the same time, it was found that during the first semester the number of indicators of emotional processes of all the boys that are in all somatotypes is significantly increasing differ in a significantly significant amount. During the second one such negative tendency remains at the level that was achieved earlier. In addition to that, values of personal anxiety due to uneven reaction of the representatives of different somatotypes for new influences differ the most. The consequence of this is uneven (typologically predetermined) types of adaptation to such influences. The above shows, first of all about the necessity of compulsory consideration of the information received in the process of physical education of freshmen of higher educational institutions.

Key words: boys, somatotypes, emotional processes, peculiarities of manifestation, a first year of education, a higher educational institution.

Стаття надійшла до редакції 24.08.2017